

VÅR INKLUDERENDE MENIGHET

VI VIL OG VI KAN

Sjekkliste for arbeidet med å bygge en inkluderende menighet

KIRKENS OPPDRAG ER Å LEGGE
TIL RETTE FOR EN LIKEVERDIG
DELTAKELSE FOR ALLE DENS
MEDLEMMER, UAVHENGIG
AV FUNKSJONSEVNE OG
LIVSSITUASJON

Inkludering har vært og er et prioritert område i Borg bispedømme. Derfor lanserer Borg bispedømmeråd prosjekt «Vår inkluderende menighet. Sjekkliste for arbeidet med å bygge en inkluderende menighet».

I den lokale kirke skal det være plass og rom for alle mennesker. Dette ligger i kirkens vesen og oppdrag. En kirke for, med og av alle, blir derfor et av kirkens synlige kjennetegn i verden.

«For med en ånd ble vi alle døpt til å være en kropp, enten vi er jøder eller grekere, slaver eller frie og alle fikk vi én ånd å drikke» 1 kor. 12-13.

Inkludering er basisen for alt kirkens arbeid og må gjennomsyre arbeidet med gudstjenester og samlinger. Erfaringen viser at en inkluderende kirke ikke kommer av seg selv. Det krever bevisst ledelse, bearbeiding av holdninger og konkrete tiltak.

«Inkludering kan defineres som en endringsprosess der samfunnet, samfunnets institusjoner og offentlige tilbud tilpasser seg hele målgruppen for tilbudet».
(NOU 2016:17. På lik linje s. 39.)

I kirka kan inkludering defineres som den endringsprosess som må til for at alle skal ha mulighet til å delta, på lik linje. Med dokumentet «Vår inkluderende menighet» vil Borg biskop og bispedømmeråd gi menighetene konkret hjelp til å skape en inkluderende menighet.

Vennlig hilsen

Karin Elin Berg
leder av Borg bispedømmeråd

og

Atle Sommerfeldt
biskop i Borg bispedømme.

INKLUDERING I PRAKSIS

Kirkens oppdrag er å legge til rette for en likeverdig deltakelse for alle dens medlemmer, uavhengig av funksjonsevne og livssituasjon. Dette ikke ved segregerte særtiltak for enkelte grupper, men ved å legge til rette for naturlig deltakelse i kirkens ordinære gudstjeneste og samlinger. Her er kirken også forpliktet på norsk lovgivning og vedtak fra Kirkemøtet, som er klare og tydelige på alles rett til deltakelse i den ordinære menighet.

VERDISYN OG MENNESKESYN

Inkluderingsstanken er dypt forankret i kirkens lære. Alle mennesker er skapt i Guds bilde og har sitt menneskeverd fra Skaperen. Ingen mennesker er mindre verd enn andre. Det er heller ikke menneskets evner og ressurser som setter verdien på et menneske. Ethvert menneske har sin verdi fordi de er mennesker. Kirkens oppdrag er derfor ikke bare å undervise om menneskets verd, men å vise og praktisere det. Ikke som et oppdrag for de spesielt interesserte, men som et u diskutabelt oppdrag for hele kirken. Dette må synliggjøres i menighetens gudstjeneste. I møte med kirken skal alle mennesker kunne forvente å få bekreftet sitt menneskeverd.

MENNESKER MED UTVIKLINGSHEMMING MIDT I KIRKEN

I arbeidet med å bygge en inkluderende menighet med alle, har bispedømmerådet valgt ut en «pilotgruppe» - mennesker med utviklingshemming - som kan bane vei for en inkluderende menighet for alle. Lærer vi å møte og legge til rette for mennesker med utviklingshemming, lærer vi inkluderingsgrunnprinsipper. Det handler om å vise aksept og respekt, og om å lytte til behov og gi nødvendig bistand.

Når menigheten legger til rette for at mennesker med utviklingshemming kan delta i kirkens ordinære fellesskap, viser erfaringen at menigheten også åpner for de mange andre som har behov for forskjellig grad av bistand, tilrettelegging eller bare det å bli akseptert og respektert.

Mange menigheter i Borg bispedømme har gjennom mange år lagt til rette for gode fellesskap for mennesker med utviklingshemming. Samtidig erfarer vi at få av dem som deltar i de tilrettelagte fellesskapene deltar i menighetens ordinære gudstjenester og samlinger. I praksis utvikles det da en menighetstenkning hvor mennesker med utviklingshemming henvises til et sær fellesskap, og ikke inkluderes i det ordinære menighetsfellesskap.

Vi ønsker menigheter hvor alle fellesskap legges til rette slik at alle kan delta, så langt det overhodet er mulig, og hvor de tilrettelagte fellesskapene blir en bro inn i menigheten og den ordinære gudstjeneste. Samtidig ønsker vi at de tilrettelagte fellesskapene blir arenaer hvor den øvrige menigheten lærer mennesker med utviklingshemming å kjenne.

ET ALLEREDE DEFINERT ANSVAR

Dokumentet «Vår inkluderende menighet» er ikke en samling av nye oppgaver, men tar utgangspunkt i den forpliktelse menighetene allerede har og de føringer som allerede ligger i menighetens oppdrag.

- Diskrimineringslovgivningen, som gir en klar forpliktelse til kirkens arbeid.
- «Den norske kirkes betjening av mennesker med utviklingshemming – likeverd, inkludering, tilrettelegging (Kirkerådet 2009 og Kirkemøtet 2012).
- «Likeverd Inkludering Tilrettelegging. Mennesker med utviklingshemming i kirken», utgitt av Kirkerådet juli 2016.
- «Tilgjengelighet til kirkebygg», utgitt av KA november 2012.
- «Likeverd Inkludering Tilrettelegging. Mennesker med utviklingshemming i kirken», utgitt av Kirkerådet juli 2016.
- «Tilgjengelighet til kirkebygg», utgitt av KA november 2012.

KRITERIER FOR Å VÆRE EN INKLUDERENDE MENIGHET

Borg bispedømme har satt opp fem kriterier som menigheten forplikter seg til å jobbe med for å kunne kalle seg en inkluderende menighet. Under hvert kriterie er det utviklet obligatoriske «VI SKAL» punkter og valgfrie «VI KAN» punkter.

En inkluderende menighet forplikter seg til å jobbe aktivt med «VI SKAL» - punktene i dokumentet, og samtidig vurdere om de har mulighet for også å prioritere enkelte av «VI KAN» - punktene.

01 HOLDNING, KJENNSKAP OG KUNNSKAP

Kirkemøtet har tydelig understreket at mennesker med utviklingshemming skal ha mulighet til å delta i menighetens ordinære fellesskapsarenaer, som helt vanlige deltakere. Dette er en del av kirkens oppdrag. Det er derfor viktig at menighetsrådet er kjent med dokumentene som beskriver dette oppdraget. Samtidig må menighetene kommunisere oppdraget utad; i menigheten, i lokalsamfunnet, i forhold til mennesker med utviklingshemming og i møte med de mange som ikke opplever at det er plass for dem i gudstjenesten og i samlinger forøvrig.

VI VIL:

KUNNSKAP OG KJENNSKAP:

Vi vil sørge for at alle ansatte og menighets-rådsmedlemmer er kjent med innholdet i følgende ressursdokumenter:

«Likeverd Inkludering Tilrettelegging. Mennesker med utviklingshemming i kirken». Utgitt av Kirkerådet juli 2016.

«Den norske kirkes betjening av mennesker med utviklingshemming». Uttalelse fra Kirkerådet november 2009 og vedtak i Kirkemøtet april 2012.

Dokumentene tas opp til gjennomgang på et stabsmøte og et menighetsrådsmøte.

Vi vil legge til rette for at også nyansatte og nye menighetsrådsmedlemmer blir kjent med dokumentene.

Ansvarlig:.....

KVALITETSSIKRE ALL INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Vi vil sørge for at all informasjon og kommunikasjon som gis ut av menigheten på en klar og tydelig måte viser at menigheten er for alle.

Ansvarlig:.....

VI KAN:

TEMAMØTER

Vi vil sette opp tema «Kirke med alle» på en av menighetens hovedsamlinger, f.eks. på menighetens årsmøte eller temamøter i menighetsrådets regi.

Ansvarlig:.....

PÅ MIN MÅTE

Vi vil vise filmen om Torill Edøy, «På min måte – fra Edøy til verden», på et av våre arrangementer. Filmen viser hvordan Torill, som har CP, har jobbet med å bli akseptert og inkludert i samfunn og kirke. Torill Edøy jobber nå som rådgiver i Kirkerådet

Ansvarlig:.....

SAMTALEGRUPPER

Vi vil utfordre menighetens småfellesskap/bibelgrupper/samtalegrupper til å ta opp temaet «Kirke med alle» på et av sine møter.

Ansvarlig:.....

TREFFPUNKT

Vi vil invitere mennesker med utviklingshemming til samtale om hva de tenker om tro, kirke og fellesskap.

Ansvarlig:.....

GUDSTJENESTEN

Alle døpte, uavhengig av livssituasjon og funksjonsevne, har sin rettmessige plass i menighetens hovedgudstjeneste. I gudstjenesten møtes vi som likeverdige deltakere og bistår hverandre gjensidig. Et gudstjenestefellesskap med, for og av alle, er også berikende for alle. Å legge til rette for et gudstjenestefellesskap som gir alle mulighet til å delta, hører med til menighetens grunnoppdrag. En gudstjeneste som rommer alle, synliggjør både menneskeverdet og evangeliet. Erfaringen viser at det er helt nødvendig å ta bevisste grep for å skape en slik gudstjenesteforståelse, jfr. kapittel 7 «Veiledning om ulike sider ved gudstjenesten» i «Gudstjeneste for Den norske kirke».

VI VIL:

EN GUDSTJENESTE FOR ALLE

Vi vil at gudstjenesten skal være for alle. Derfor vil vi at kapitlene «Noen hovedbegreper i ordningen» (7.3), «En gudstjeneste for alle» (7.9) og «Universell utforming» (7.11) i permen «Gudstjeneste for Den norske kirke», skal være styrende for gudstjenestearbeidet i vår menighet. Gudstjenesteutvalget, i samarbeid med prestene, tar grep for å gjennomføre dette i praksis.

Ansvarlig:.....

FRIVILLIGE MEDARBEIDERE

Vi vil legge til rettet for at mennesker med utviklingshemming får mulighet til å være frivillige medhjelpere i gudstjenesten.

Ansvarlig:.....

VI KAN:

DEN INKLUDERENDE KIRKEKAFFE

Vi vil være bevisste på å legge til rette for et inkluderende fellesskap på våre kirkekaffer. Vi vil legge til rette for at kirkekaffen er en arena for relasjonsbygging og inkludering. Vi vil drøfte hvilke grep vi kan ta for å utvikle kirkekaffene til gode fellesskapsarenaer.

Ansvarlig:.....

SAMHANDLING

Vi vil ta initiativ til at minst en ordinær gudstjeneste i året utvikles i samarbeid med mennesker med utviklingshemming.

Ansvarlig:.....

TROSOPPLÆRINGEN OG KONFIRMASJON

Alle barn og unge skal oppleve at de er velkommen til å delta i alle tiltak i menighetens trosopplæring. Dette er tydelig i all tenkning rundt kirkens trosopplæring. Alle barn og unge skal ha mulighet til å bli inkludert i det ordinære opplegget med den tilrettelegging som er nødvendig. Der det er behov og hensiktsmessig må menigheten legge til rette for et tilpasset opplegg. For å få dette til, er det nødvendig at det tas bevisste grep både fra ansatte og menighetsrådets side.

VI VIL:

OPPLÆRING

Vi vil sørge for at ansatte og frivillige får opplæring i å bygge en trosopplæring og en konfirmasjonsforberedelse hvor alle barn og unge blir respektert, inkludert og deltar på en likeverdig måte.

Ansvarlig:.....

KOMMUNIKASJON

Vi vil forsikre oss om at all informasjon om trosopplæring og konfirmasjon klart og tydelig kommuniserer at alle tiltak i trosopplæring og konfirmasjon er tilrettelagt for alle, uavhengig av funksjonsevne.

Vi vil samtidig sørge for at foreldre og foresatte til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og utviklingshemming mottar en særskilt invitasjon som klart og tydelig formidler at kirken vil legge til rette for at deres barn og unge blir en del av et inkluderende fellesskap.

Ansvarlig:.....

Vi vil bygge gode relasjoner til familiene

Vi erfarer at foreldre/foresatte som har barn og unge med nedsatt funksjonsevne og utviklingshemming, har behov for tettere samarbeid med kirken. Vi vil derfor legge vekt på å få til en god dialog med foreldrene/foresatte som har barn og unge som har behov for tilrettelegging.

Ansvarlig:.....

VI KAN:

DELTAKELSE GJENNOM HELE TROSOPPLÆRINGEN

Vi vil tilby foreldrene til barn med behov for tilrettelegging at det lages en enkel oppfølgingsplan for deltakelse gjennom hele trosopplæringen.

Ansvarlig:.....

FELLESSKAPSGRUPPE/VENNEGRUPPE

Barn og unge med utviklingshemming og nedsatt funksjonsevne har behov for å bygge en relasjon som går utover selve trosopplæringstiltakene. Vi vil derfor legge til rette for en fellesskapsgruppe/vennegruppe med barn og unge med og uten utviklingshemming og nedsatt funksjonsevne, som kan møtes jevnlig mellom trosopplæringstiltakene. Dette for å skape gode og trygge relasjoner. Dette vil vi gjøre i samarbeid med andre menigheter.

Ansvarlig:.....

SAMHANDLING MED HELSE- OG OMSORGSTJENESTEN I KOMMUNEN

Alle som mottar tjenester fra helse- og omsorgstjenester skal gis mulighet for kontakt med sin menighet. Helse- og omsorgstjenesten har en plikt til å legge til rette for at den enkelte som mottar helse- og omsorgstjenester får mulighet til å praktisere sin tro eller sitt livssyn, alene eller i felleskap med andre. Samtidig har menighetene et ansvar for å informere helse- og omsorgstjenesten i kommunen om menighetens tilbud, og hvilke muligheter for betjening som finnes.

Det er derfor nødvendig å få til en god samhandling med helse- og omsorgstjenesten i kommunen/kommunedelen, både på ledernivå og med dem som yter tjenestene. Helse- og omsorgsdepartementet og Helsedirektoratet har gjennom rundskriv og veileder lagt til rette for en god dialog mellom den lokale helse- og omsorgstjenesten og tros- og livssynsamfunnene.

VI VIL:

VEILEDNINGSHEFTE

Vi vil sørge for at både stab og menighetsråd er kjent med heftet «Samhandling mellom helse- og omsorgstjenesten i kommunene og tros- og livssynsamfunn. Den som mottar helse- og omsorgstjenester har også rett til å utøve sin tro eller sitt livssyn – alene og eller i fellesskap med andre». (Se særlig rundskriv «Rett til egen tros- og livssynsutøvelse» bakerst i hefte)

Ansvarlig i menighetsrådet:.....

Ansvarlig i staben:.....

KONTAKT MED KOMMUNEN

Vi vil ta et initiativ for å få i gang en god samhandling med den delen av helse- og omsorgstjenesten i kommunen (innenfor vår menighet) som betjener mennesker med utviklingshemming.

Ansvarlig:.....

AKTIV DELTAKELSE

Vi vil informere mennesker med utviklingshemming og de tjenesteytere som gir tjenester til mennesker med utviklingshemming om muligheter for deltakelse i menigheten.

Ansvarlig:.....

VI KAN:

VEILEDNING AV ANSATTE:

I samarbeid med bispedømmerrådet kan vi legge til rette for kursing av tjenesteyterne og tilby veiledning av ansatte i helse- og omsorgssektoren i forhold til å kartlegge og tilrettelegge for tros- og livssynspraksis.

Ansvarlig:.....

UNIVERSELL UTFORMING – GENERELL TILGJENGELIGHET FOR ALLE

Når kirken ønsker alle velkommen til menighetens fellesskap, er vi også forpliktet til å sikre at alle i praksis får mulighet til å delta. Kirken har et klart ansvar for å sikre at mennesker med ulike behov skal kunne delta i menighetens fellesskap på en likeverdig måte, det være seg astma og allergi, bevegelse, hørsel, lesning og skriving, syn og utviklingshemming.

I praksis handler det om å ta bort hindringer og legge til rette for universell utforming. En vanlig definisjon på universell utforming er at: «produkter, byggverk og uteområder som er i alminnelig bruk skal utformes slik at alle mennesker skal kunne bruke dem på en likestilt måte så langt det er mulig, uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler».

Universell utforming er i praksis ikke bare en tilrettelegging for mennesker med særskilte behov eller nedsatt funksjonsevne. Universell utforming skal sikre at alle får mulighet til å delta uten at det må settes inn særtiltak. Samtidig, i tillegg til universell utforming, vil enkelte alltid ha behov for individuelle tilrettelegginger. Både det kirkelige fellesråd, de ansatte og menighetsrådet har et felles ansvar for å legge forholdene til rette slik at alle får mulighet til å delta på en likeverdig måte.

VI VIL:

PLAN FOR UNIVERSELL UTFORMING AV LOKALER OG UTEOMRÅDER:

Menighetsrådet vil være en pådriver ovenfor fellesrådet for at kirkene og de lokaler menigheten bruker, med tilhørende uteområder, er universelt utformet. Menighetsrådet vil en gang i året ha en gjennomgang av lokaler og uteområder i forhold til status. (Fellesrådet har ansvaret for universell utforming av kirkebyggene og uteområdene.)

Ansvarlig:.....

PLAN FOR UNIVERSELL UTFORMING VED GJENNOMFØRING AV ARRANGEMENTER:

Menighetsrådet vil lage en sjekkliste/huskeliste for å sikre at alle arrangementer i menighetens regi er universelt utformet i forhold til astma og allergi, hørsel, lesning og skriving, syn og utviklingshemming.

Ansvarlig for å lage en sjekkliste/huskeliste:

ORDNING MED LEDSAGERBEVIS FOR MENNESKER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Alle fellesråd er tidligere utfordret til å fatte vedtak om at ordningen med ledsagerbevis for mennesker med nedsatt funksjonsevne skal gjelde ved alle arrangementer i kirkene

i fellesrådsområdet, både ved egne arrangementer og ved ekstern utleie som f.eks. konserter. Dette innebærer at den som har ledsagerbevis kan ta med seg en ledsager gratis inn på arrangementet. De fellesråd som har gjort et slikt vedtak, har også satt opp skilt med «ledsagerlogo» i aktuelle lokaler.

Menighetsrådet vil sørge for at ordningen praktiseres, ved at det er rutiner for oppfølging av eksterne og interne arrangører som benytter seg av menighetens lokaler.

Ansvarlig:.....

VI KAN:

TRANSPORTORDNING:

Vi vil arbeide for å få på plass en transportordning for forflytningshemmede og andre som er avhengig av transport til gudstjenester og samlinger i menighetens regi. Vi vil også arbeide med å informere om denne ordningen på en god måte.

Ansvarlig:.....

KIRKEVENN:

Vi vil arbeide for å utvikle en ordning med kirkevenn for dem som er avhengig av personlig assistanse under gudstjenester og øvrige samlinger. Kirkevenn er en frivillig ledsager som har det som en særskilt oppgave.

Ansvarlig:.....

FRAMGANGSMÅTE FOR Å BLI INKLUDERENDE MENIGHET

Bispedømmerådet legger opp til at menighetene som vedtar at de vil jobbe etter kriteriene blir registret og godkjent som inkluderende menighet på bispedømmets nettside. Menigheten vil da få tilsendt et symbol og en logo som bekrefter at menigheten arbeider for å være en inkluderende menighet.

Grunnlaget for å bli godkjent som «inkluderende menighet» er:

- Det dokumenteres at menighetsrådet har gjort vedtak på at menigheten skal jobbe mot å være en inkluderende menighet, ut i fra «VI VIL» - punktene i veiviseren. Samtidig registres «VI KAN» - punkter som menighetsrådet vil jobbe med. Menighetsrådet forplikter seg til å sette opp en ansvarlig person på hvert av «VI VIL» - og «VI KAN» - punktene.

- Menighetsrådet forplikter seg til å lage en årlig statusrapport for inkluderingsarbeidet. Denne tas inn i menighetens årsberetningen og legges digitalt inn på bispedømmets nettside. En av menighetsrådets medlemmer får ansvaret for oppfølging og rapportering. Etter registrering vil menigheten bli kontaktet med tilbud om oppfølging og veiledning. På bispedømmets nettside vil det være en oppdatert liste over hvilke menigheter som er registrert som Inkluderende menighet. Ved visitas vil også en statusrapport om menighetens inkluderingsarbeid bli etterspurt.

Design: Enjoy Design AS. Foto:

DEN NORSKE KIRKE

Borg bispedømmeråd

VEILEDNING OG SUPPORT

På Borg bispedømmes hjemmeside er det en egen ressurside med ytterligere materiell og veiledning. Borg bispedømme vil også legge til rette for kursing, veiledning og support.

Kontaktperson på bispedømmenivå:
spesialprest Tor Ivar Torgauten
tt739@kirken.no, tlf. 91630899